

ВАРЧЕНКО О.М., д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ

Розкрито складові механізми державної підтримки сільськогосподарського виробництва провідних країн світу. Обґрунтовано напрями використання досвіду зарубіжних країн для підтримки вітчизняного аграрного сектору.

Ключові слова: аграрний сектор, зарубіжний досвід, державна підтримка.

Постановка проблеми. Вивчення монографічних джерел з питань удосконалення механізму державної підтримки АПК доводить, що у провідних країнах світу державна підтримка аграрного сектору є важливим напрямком їх економічної політики. У відповідності з даними, наведеними спеціалістами Організації економічної співпраці (ОЕСП), у період 1989-1991 рр. бюджетні асигнування, надані сільському господарству в 24 провідних країнах-членах ОЕСП, становили 404 млрд дол. При цьому основна частина витрат припала на країни ЄС (213 млрд) та США (101 млрд дол). Такий рівень державної підтримки засвідчує позитивний вплив інституційних чинників довгострокового впливу на адаптивну систему сільгоспвиробників.

Не піддається ніякому порівнянню рівень державної підтримки сільгосптоваровиробників в Україні та провідних країнах. Так, наприклад, Державним бюджетом України на 2010 р. передбачені асигнування в обсязі 3528,4 млн грн, з них на підтримку розвитку підприємств АПК лише 235,7 млн грн (6,7% від загального обсягу). Якщо порівнювати цей показник, наприклад, зі США, де щорічно обсяг державних витрат на сільське господарство складає близько 130 млрд дол США, то це просто непорівнянні величини. Щодо відносних показників, то знову ж порівняння не на користь України. Так, якщо рівень підтримки сільського господарства, наприклад, в США у відсотках до валового внутрішнього продукту (ВВП) складає 0,9, то в Україні лише 0,12%, або майже у 8 разів менше. Державні виплати на 1 га сільськогосподарських угідь в США в рази перевищують аналогічний показник по Україні. Якщо в США вони складають на кожен гектар 155 доларів, то в Україні тільки близько 5 доларів на кожен гектар сільськогосподарських угідь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема державної підтримки сільського господарства присвятили свої публікації М. Дем'яненко [1], В. Збарський [2], В. Месель-Веселяк [3], Т. Олійник [4], Б. Пасхавер [5], П. Саблук [6], О. Шпичак [7] та багато інших. Проте ряд питань з різних напрямків державної підтримки залишаються недостатньо дослідженими і потребують поглибленого вивчення.

Мета дослідження – узагальнити інструменти державної підтримки у провідних країнах світу та обґрунтувати напрями вітчизняного сільського господарства з урахуванням зарубіжного досвіду.

Результати досліджень та їх обговорення. Дослідженням встановлено, що у провідних країнах за рівнем державного субсидіювання у розрахунку на одну ферму лідирує Норвегія (32 тис. дол в 1981 р.), а за розмірами коштів у розрахунку на одиницю площі попереду є Японія.

У США майже 70 років держава прагне регулювати процеси відтворення у сільському господарстві. Важливою складовою частиною такого регулювання є фінансово-кредитна підтримка аграрного сектору економіки. Фінансування здійснюється шляхом виділення з державного бюджету асигнувань, які прямують чітко на цільові програми, що мають загальнонаціональне значення. На федеральному рівні виділяються дві великі цільові програми: стабілізація доходів і наукове забезпечення.

Окрім цього, на федеральному рівні діє більше 10 міжгалузевих цільових програм, які різною мірою стосуються інтересів сільського господарства і фермерів. До них належать, перш за все, такі програми, як консервація і вилучення земель, продовольча допомога бідним верствам населення, маркетинг та інспекція, соціальний розвиток сільської місцевості та ін. Бюджетні кошти, що розподіляються під ці програми, контролює на 80% міністерство сільського господарства США через товарно-кредитну корпорацію (ТКК), решту засобів розподіляють через штати і місцеві органи управління.

Останніми роками найпріоритетнішою програмою була державна система цін підтримки, яка тісно пов'язана з програмою консервації і вилучення з обороту сільськогосподарських угідь. Витрати ТКК на цю програму складала останніми роками від 30 до 50% всіх витрат федерального бюджету на сільське господарство.

Державна система підтримки складається з двох елементів: «заставної» ставки і «цільової» ціни. Фінансування цін підтримки більшою мірою пов'язане із «цільовою» ціною, оскільки механізм дії заставної ставки належить до форми кредитування. Субсидювання через «цільові» ціни здійснюється у вигляді прямих компенсаційних платежів. Фермер, реалізуючи свою продукцію на ринку, одержує за неї ціну, яка може бути нижчою «цільової» ціни. У кінці року, якщо він брав участь у програмі скорочення посівних площ, одержує різницю між «цільовою» і ринковою ціною. Значення компенсаційних платежів для фермерів в окремі роки дуже вагоме. Їх частка у 80-ті роки підвищувалася. Наприклад, у 1987 р. частка «цільової» ціни на пшеницю і кукурудзу складала близько 90% від їх ринкової ціни.

Нині бюджетним фінансуванням за програмою підтримки цін і доходів охоплено лише 1/3 американських ферм, при цьому 70% цих коштів отримують фермери із річним обсягом товарної продукції 100 тис. дол. і більше. З метою вирівнювання положення фермерів у питанні бюджетного фінансування з 1986 р. введено обмеження дотацій у розмірі 50 тис. дол на одну ферму.

Майже усі фермерські сім'ї США мають доходи від несільськогосподарської діяльності. На початку 90-х років вони щорічно становили більше 50% загального фермерського доходу. У кризові роки роль цих видів доходів для більшості фермерів набуває особливого значення.

Значною статтею державних витрат є субсидювання експорту продукції. Необхідність стимулювання експорту сільськогосподарських товарів виникла в США у зв'язку з утворенням значних їх надлишків, які не знаходять збуту всередині країни.

В умовах зростаючого значення експорту для економіки і зовнішньої торгівлі США державне стимулювання здійснюється за двома каналами – за внутрішнім, тобто використання аграрної політики для підвищення конкурентоспроможності американської продукції за межами внутрішнього ринку, і за зовнішнім – засобами аграрно-торгової політики. Обидва ці напрями утворюють єдину систему, пов'язану із загальними цілями посилення орієнтації американського сільського господарства на зовнішні ринки і усуненням тарифних і нетарифних бар'єрів, що перешкоджають аграрно-торговій політиці США.

Нині активно використовується програма середньострокових кредитів у рамках Закону про продовольчу допомогу для посилення орієнтації країн-імпортерів на тривалі закупівлі американської сільськогосподарської продукції.

Із 1986 р. держава стимулює фермерів продавати свою продукцію на зовнішніх ринках, компенсуючи їм різницю між ціною реалізації, тобто світовою ціною, і заставною ставкою у вигляді експортної компенсаційної надбавки. Введення такої надбавки дозволяє за допомогою державних субсидій без збитку для доходів фермерів підтримувати експорт на високому рівні навіть в умовах зниження світових цін. Нині частка США в світовому експорті багатьох видів сільськогосподарської продукції складає від 40 до 60%.

Зазначимо, що значні витрати несе державний бюджет США за програмою «Продовольча допомога», до якої входять програми «Шкільні сніданки», «Продовольчі купони» та ін. Витрати за цією програмою з 1980 до 1990 рр. зросли з 14,2 до 21,4 млрд дол. У 2007 р. витрати лише на продовольчі талони і харчування для дітей зросли до 50,4 млрд дол. Ця програма охоплює не лише сільських жителів, а й усе малозабезпечене населення США.

Нині з усіх витрат на сільське господарство США 60% припадає на реалізацію цільової програми стабілізації доходів фермерів. Ця програма, у свою чергу, поділяється на наступні програми: «Підтримка цін і доходів», «Страховання урожаю», «Сільськогосподарський кредит». Якщо у 1995 р. на них було виділено 15,7; 0,4 та 6,1 млрд дол. відповідно, то у 2006 р. такого роду витрати помітно зросли: підтримка цін і прямі виплати фермерам – 28,07 млрд дол; страхування сільськогосподарських організацій – 4,1 млрд дол; гранти фермерам 3,8 млрд дол та ін.

Фінансування цільових програм дозволяє за допомогою економічних важелів регулювати виробництво і розподіл певних видів сільськогосподарської продукції і продовольства, тобто впливати на фермерські господарства через субсидії, ціни, кредити і дотації, тим самим впливаючи на економіку ферм. Виходячи із цього, механізм і масштаби фінансування, їх функціональна спрямованість

залежать від економічної ситуації, яка складається на внутрішньому ринку США і світовому аграрному ринку.

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва обумовлює потребу у позиковому капіталі для фінансування поточних і капітальних витрат [8]. Тому досить важливим у системі державного регулювання сільськогосподарського виробництва США є функціонування системи сільськогосподарського кредитування. Ця система протягом усієї історії вирішувала одні й ті ж завдання: забезпечення фермерам і підприємствам агробізнесу можливості отримання кредитних ресурсів на пільгових умовах; активне залучення у систему кредитування грошових коштів фермерів, фермерських кооперативів, а також приватного капіталу фірм і компаній агробізнесу.

Сільськогосподарські виробники використовують боргові засоби для різноманітних цілей, які можна поділити на позики нерухомого і рухомого майна. Так, фермери на пільгових умовах можуть отримати позики на купівлю техніки та обладнання, поповнення стада, кормів, насіння й добрив, на погашення боргів за рухоме майно. Розмір позики становить максимум 200 тис. доларів і видається на строк від 1 до 7 років. В окремих випадках кредит може становити до 400 тис. доларів. Відсоткові ставки визначаються базовою ставкою Центрального банку США.

Пільгові умови кредитування передбачені спеціально для молодих людей (від 10 до 20 років) на створення і облаштування ферм. Право на такий кредит мають молоді люди, що є учасниками організації «Майбутні фермери США» або інших аналогічних організацій.

Власники ферм, які потерпіли від стихійних лих, мають право на отримання надзвичайного кредиту (максимум 500 тис. доларів) під 4,5% річних. Зазначимо, що найбільші пільги надаються малозабезпеченим фермерам та сільським жителям у межах програми із покращення житлових умов. Відсоткова ставка у цих випадках дорівнює 1%.

Фермерам, що беруть участь у державних програмах з консервації та охорони земельних і водних ресурсів, виділяються пільгові кредити терміном до 40 років.

Значну роль в реалізації заходів державної підтримки в США відіграє Міністерство сільського господарства, найважливішою функцією якого є підтримка сільського господарства, доходів фермерів та стабільності ринку. Бюджет цього Міністерства у 2007 р. склав близько 88 млрд дол у 2008 р., близько 93 млрд дол у 2009 р., а у 2010 р. 134 млрд дол [9]. Це колосальні засоби, які і зумовлюють можливість реалізації широкого спектру програм підтримки американського сільського господарства.

Сам бюджет цього Міністерства, з розподіленням по статтях, вже наочно демонструє величезну роль держави в розвитку сільського господарства, регулюванні агропродовольчого ринку, підтримці експорту, науки, екологічних програм і лісової служби, а також широко поширеної мережі з безкоштовного і пільгового розподілу продовольства.

Аграрний сектор – це не тільки виробництво і сфера застосування праці, але і середовище життєдіяльності значної частини населення. Рівень сільськогосподарського виробництва напряму впливає на стан продовольчої безпеки будь-якої країни. Відстале в плані розвитку продуктивних сил, сільське господарство є відносно статичною галуззю і повільніше ніж інші пристосовується до мінливих економічних і технологічних умов. Невипадково в багатьох країнах світу проводиться політика протекціонізму, яка ставить за мету забезпечення продовольчої безпеки держави, стимулювання розвитку і ефективності вітчизняного виробництва і послаблення цінового тиску на сільське господарство з боку інших галузей АПК і народного господарства.

Європейський Союз демонструє дуже високий рівень підтримки своїх фермерів. До основних напрямів цієї підтримки належать високі фіксовані внутрішні ціни, хоча і без встановлення контролю за обсягом виробництва, а також експорт надлишкової продукції, за винятком олійних культур і деяких видів незернових кормів.

Для підтримки високої ціни ЄС обкладає аналогічний імпорتنний товар високим митом. Це мито дорівнює різниці між рівнем фіксованої внутрішньої ціни та ціною імпортного товару. Високі фіксовані ціни сприяють виробництву надлишкових обсягів сільськогосподарської продукції, яку ЄС експортує за низькими субсидованими цінами. Джерелами експортних субсидій, як правило, виступають надходження від імпортних митних податків. Внутрішні підтримуючі ціни застосовуються відносно практично до усіх видів сільськогосподарських товарів, за винятком олійних культур та деяких видів незернових кормів.

Політика підтримки, що проводилась ЄС, значною мірою стимулювала експорт сільськогосподарської продукції за чисельним переліком товарних позицій і сприяла перетворенню ЄС із

нетто-імпортера у нетто-експортера. Отже, у 60-ті рр. країни-члени ЄС були нетто-імпортерами зерна, телятини, а також сиру та інших товарів. Останнім часом ЄС став досить вагомим нетто-експортером цих товарів. Уже у 1992-1994 рр. середньорічний рівень нетто-експорту із країн Європейського Союзу (по 12 країнах, за винятком Іспанії і Португалії) становив по зерну 26,2 млн т, яловичині і телятині – 677 тис. т, 385 тис. т.

Водночас, країни, що розвиваються найчастіше, проводять сільськогосподарську політику, прямо протилежну, якої дотримуються США та ЄС. Замість субсидіювання і підтримки товаровиробників вони субсидують споживачів. Така політика значною мірою пояснюється потужним політичним впливом споживачів і політичною нестійкістю урядів. Незадоволеність численних споживачів, сконцентрованих у великих містах, може мати більш негативні наслідки, ніж незадоволеність товаровиробників, що проживають у сільській місцевості.

Так, Індія є яскравим прикладом країни, що розвивається, яка проводить політику цін, що передбачає масове субсидування споживачів сільськогосподарських продуктів і одночасно приховане обкладення податком виробників. Слід зазначити, що політика цін, що проводиться індійським урядом, поширюється лише на продукцію рослинництва і не зачіпає тваринницьку продукцію.

Нині відбувається модифікація методів і форм державного регулювання аграрної економіки як по суб'єктах і об'єктах, так і за рівнем державного регулювання. Ці тенденції характерні не лише для країн, ринкових реформ, що недавно стали на шлях, але і для країн із розвинутою ринковою економікою. Принципові заходи державної дії в АПК України могли бути подібними до тих, які використовуються у провідних країнах. Проте обмеженість державного бюджету, а також помилки, допущені в ході реформування економіки, поставили Україну перед необхідністю розробки більш гнучких інструментів державного регулювання [10].

Виконання цих функцій досягається за допомогою різних інструментів, основними з яких є: квотування виробництва і збуту; платежі з розрахунку на одиницю площі і голову худоби; державні закупівлі, продаж і зберігання; гарантовані ціни; платежі за одиницю продукції або спожитого ресурсу; пільгове кредитування; державні гарантії кредитів; пільгове оподаткування; пайове субсидіювання інвестицій; повне державне фінансування; страхування; прискорена амортизація і т.д.

Оскільки одна і та ж функція державного регулювання сільського господарства може виконуватися за допомогою різних інструментів, то основною задачею науковців-економістів є обґрунтування оптимального їх поєднання. При цьому існують деякі загальні правила економічної політики, що базуються на багаторічному досвіді країн із розвинутою ринковою економікою і є досить корисними у вирішенні цієї проблеми. Одним із таких правил є правило специфічності, яке свідчить, що найефективнішими є ті інструменти економічної політики, які найбільшою мірою наближені до джерела дисгармонії, де зіштовхуються приватні і суспільні інтереси (вигоди і витрати). Наприклад, вільна міжнародна торгівля, що дає вигоду своїм споживачам за рахунок зниження цін на внутрішньому ринку до рівня світових, як правило, викликає незадоволеність вітчизняних товаровиробників, і уряди в цьому випадку вимушені вводити митні тарифи на продукцію, що імпортується, з метою обмеження її обсягів. Разом із тим, цю проблему можна вирішити і за допомогою іншого інструменту державного регулювання – субсидіювання вітчизняних товаровиробників. Це буде найкращий спосіб усунення дисгармонії інтересів виробників і покупців, оскільки він безпосередньо пов'язаний з її джерелом, тобто з вітчизняними товаровиробниками.

Заходи держпідтримки можуть бути згруповані за цільовою ознакою:

1. Платежі, що підтримують доходи сільгосптоваровиробників (компенсаційні, за умови збитку від стихійних лих; за збиток, понесений під час реорганізації виробництва).

2. Заходи впливу на ринок продовольства за допомогою цінового втручання (підтримка внутрішніх цін на сільськогосподарську продукцію; встановлення квот; встановлення податків на експорт та імпорт продовольства).

3. Заходи, що передбачають субсидування виробників за придбані засоби виробництва через компенсацію витрат (субсидіювання або пільгове оподаткування за придбання добрив, кормів і отрутохімікатів; субсидіювання виплат відсотків за одержані кредити; субсидіювання виплат зі страхування майна).

4. Заходи, що передбачають виділення державних коштів на розвиток аграрного ринку (виділення коштів на розробку й реалізацію ринкових програм; субсидії на зберігання продукції; субсидії на проведення транспортних робіт із перевезення продукції всіх ланок аграрного виробництва).

5. Виділення державних коштів на проведення заходів довгострокового характеру, що забезпечують підвищення ефективності виробництва і спрямованих на сприяння розвитку виробничої інфраструктури (субсидії на будівництво господарських приміщень; субсидії на здійснення ірригаційних проектів; субсидії на рекультивацію земель; сприяння створенню фермерських об'єднань).

6. Виділення коштів на здійснення державних програм розвитку виробництва (ці заходи держпідтримки поширені в багатьох країнах ЄС, США, Канаді) для реалізації регіональних програм.

7. Методи державного регулювання діяльності АПК, не пов'язані безпосередньо з даною галуззю, але впливають на ефективність її функціонування (проведення пільгової податкової політики; підтримка національної валюти; зовнішньоторговельна діяльність). Ці методи використовуються у макроекономічній політиці (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні заходи державної підтримки сільськогосподарського виробництва у провідних країнах світу

Методи державної підтримки	Заходи
Підтримка доходів виробників	Компенсаційні платежі Платежі за умови появи збитків від стихійних лих Платежі за збиток у результаті реорганізації виробництва
Цінове втручання на ринку продовольства	Підтримка внутрішніх цін на с.-г. продукцію Встановлення квот Встановлення податків на експорт та імпорт продовольства
Компенсація витрат	Субсидювання або пільгове оподаткування за умови придбання добрив, кормів та отрутохімікатів Субсидювання виплат відсотків за отриманими кредитами Субсидювання виплат зі страхування майна
Сприяння розвитку ринку	Виділення коштів на розробку й реалізацію ринкових програм Субсидії на зберігання продукції Субсидії на проведення транспортних робіт із перевезення продукції усіх ланок аграрного виробництва
Сприяння розвитку продовольчої інфраструктури	Субсидії на будівництво господарських приміщень Субсидії на здійснення ірригаційних проектів Субсидії на рекультивацію земель Сприяння створенню фермерських об'єднань
Реалізація регіональних програм	Виділення коштів на реалізацію державних програм розвитку виробництва
Макроекономічна політика	Проведення пільгової податкової політики Підтримка національної валюти Зовнішньоторговельна діяльність

Дослідивши зарубіжний досвід, відзначаємо, що у цих країнах створено системи помірної протекціонізму у функціонуванні аграрного сектору, чого, на жаль, бракує вітчизняній практиці. На думку багатьох економістів і експертів, спільно із системою протекціонізму необхідно відрегулювати і розподілити заходи відповідальності між державою і сільгосптоваровиробником. Найбільш гостро стоїть питання про бюджетну підтримку АПК. Засобів, що виділяються з бюджету, вкрай недостатньо, а про застосування принципу фінансової самодостатності галузі і говорити не доводиться.

Важливою проблемою в умовах глибокої кризи сільських територій залишається визначення оптимального розміру держпідтримки, що здійснюється з бюджетів різних рівнів. Необхідно збалансувати рівні державної підтримки з урахуванням ресурсного і адаптивного потенціалів сільських територій. Проведення такої роботи на рівні України ускладнюється відсутністю надійної статистичної бази, результатів економічного моніторингу, фахівців-експертів відповідного профілю.

Висновки. У процесі дослідження були проведені експертні оцінки на предмет використання зарубіжних підходів, спрямованих на підвищення ефективності аграрного сектору економіки. Зрозуміло, що урахування зарубіжного досвіду за реформування АПК України не означає його сліпе копіювання. Необхідно синтезувати все краще й ефективніше в світовому аграрному виробництві з обов'язковим урахуванням наявних досягнень вітчизняного аграрного виробництва.

Так, необхідно перейти до державного регулювання цін на соціально значущі продукти харчування, на паливно-енергетичні ресурси природних монополій; виробити ефективний механізм формування заставних і порогових цін, а також цільових цін, що гарантують стабільний рівень доходів сільськогосподарських товаровиробників. З урахуванням зарубіжного досвіду, де це необхідно, ввести погектарне субсидювання, що враховує природно-кліматичні зони, в яких розміщено аграрне виробництво.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дем'яненко М. Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М. Я. Дем'яненко, Ф. В. Іванина // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 3-9.
2. Збарський В. Державна підтримка сільського господарства / В. Збарський, В. Горьовий // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 74-80.
3. Месель-Веселяк В. Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації у сільському господарстві / В. Я. Месель-Веселяк. – К.: Нац. наук. центр "Ін-т аграрної економіки", 2010. – 57 с.
4. Олійник Т. І. Державна підтримка аграрного сектору економіки / Т. І. Олійник // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 80–85.
5. Пасхавер Б. Цінова конкурентність аграрного сектору / Б. Пасхавер // Економіка України. – 2007. – № 3. – С. 78–87.
6. Саблук П. Т. З виступу на VI міжнародному науковому конгресі "Державне управління та місцеве самоврядування". – Х.: ХРІДУ НАДУ, 2006.
7. Шпичак О. М. Якість і ціна сільськогосподарської продукції / О. М. Шпичак // Науковий Вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – К.: ВЦ НУБіПУ, 2010. – Вип. 154. – Частина 1. – С. 11–19.
8. Полозенко Д. В. Прямі та непрямі форми державної підтримки сільськогосподарських підприємств / Д. В. Полозенко // Економіка АПК. – 2009. – №5. – С.40–44.
9. Budget Summary and annual performance plan. U.S. Department of agriculture // <http://www.obpa.usda.gov/budsum/FVbudsum>
10. Калашнікова Т. Про ефективність державної підтримки аграрного сектору України / Т. Калашнікова // Вісник ЛАНУ: економіка АПК. – 2009. – №16 (2). – С.90-93.

Зарубежный опыт государственной поддержки сельскохозяйственного производства и направления использования в отечественной практике

О.М. Варченко

Раскрыты составляющие механизма государственной поддержки сельскохозяйственного производства ведущих стран мира. Обоснованы направления использования опыта зарубежных стран для поддержки отечественного аграрного сектора.

Ключевые слова: аграрный сектор, зарубежный опыт, государственная поддержка.

Foreign experience of state support for agricultural production and uses in domestic practice

O. Varchenko

Disclosed components of the mechanism of state support of agricultural production of leading countries. The directions on the experience of foreign countries to support domestic agricultural sector.

Key words: agricultural sector, international experience, government support.

УДК 631.162

ЛЕВАНДІВСЬКИЙ О.Т., канд. екон. наук

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АПК

Проаналізовано сучасний стан і проблеми державного регулювання АПК. Розглянуто фінансово-кредитну політику АПК. Доведено необхідність державного регулювання та забезпечення ефективної діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Запропоновано основні напрями державного регулювання.

Ключові слова: державне регулювання, агропромисловий комплекс, бюджетна підтримка, аграрна політика, кредитний механізм, інвестиційна діяльність.

Постановка проблеми. Сучасна ситуація в АПК країни не дозволяє розраховувати на його швидку стабілізацію і перехід до стійкого зростання за рахунок внутрішніх ресурсів. У цих умовах державне регулювання агропромислового виробництва має бути невід'ємною частиною сучасної аграрної політики. При цьому слід враховувати, що заходи загальної економічної політики недостатні для розширення складних питань ринкових відносин в АПК. Необхідно формувати аграрну політику за рахунок використання форм, методів і механізмів державного регулювання. Це визначить роль і місце держави в забезпеченні стійкого розвитку агропромислового виробництва.

Питанням функціонування аграрного сектору України та дослідженням його фінансових проблем займалися вчені: В. Андрійчук, В. Горіславська, О. Гудзь, М. Дем'яненко, О.А. Кириченко, М. Кісіль, М. Коденська, М. Кропивко, В. Кудрицький, П. Саблук, І. Свиноус, П. Стецюк Б. Супіханов, І.Титарчук та ін. Однак і надалі залишаються актуальними концептуальні засади державної політики щодо підтримки АПК.

Практично всі існуючі програми і концепції аграрної політики однозначно декларують, що економічний механізм функціонування агропромислового комплексу формуватиметься за участю держави. Така постановка питання пояснюється неспроможністю саморегуляції сільськогосподарського вироб-